

РАДОСТ ЧИТАЊА

САЈАМ КЊИГА 2018.

Медија центар „Одбрана” је за 63. међународни сајам књига у Београду припремио мноштво до сада необјављиваних докумената и рукописа, биографија, нових погледа, а у средишту пажње издавачке делатности нашег система одбране били су Велики рат, као и рат деведесетих, те до сада мало познати хероји

Упркос новотаријама, овогодишњи Међународни сајам књига, 63. по реду, показао је да је књига, она традиционална која се држи с две руке, још у моди. И да су времена кад ћемо класике и неке будуће писце читати с екрана, далеко. *Радост читања*, како је гласио овогодишњи слоган сајма, није, дакле, нестала.

Међу више од хиљаду излагача, и домаћих и иностраних, и ове године нашао се Медија центар „Одбрана” са 17 нових издања намењених широј читалачкој публици и мноштвом стручних дела.

Издавачи и књижари ће тек сумирати резултате наступа на тој својеврсној смотри. Као и ранијих година, и ове су на Сајму постављена значајна питања о књизи и читању.

Црвено слово у календару културе

Ако постоји нешто што се зове страст писања, онда мора постојати још једна пасија, као одговор на прву – страст читања. Подсећајући на то колико је отворен за све, песник Матија Бећковић је у поздравном слову на отварању Сајма књига истакао и да је реч о правој свенародној светковини: „То је црвено слово у календару српске културе, један од највољенијих сајмова књиге у свету и јединствен по томе што је ту у центру пажње читалац. Нека га нико не

претвори у хотел с пет звездица. Књига је била на почетку, па ће бити и на крају.”

Бећковић је, на тај начин, поставио једно од кључних питања које већ годинама мучи писце, издаваче, књижаре, штампаре, читаоце – све већа моћ виртуелних медија, интернета, друштвених мрежа, електронске књиге, језика нових генерација, те њиховог утицај на традиционалну књигу. Више од хиљаду излагача, око 196.000 посетилаца, више стотина пратећих догађаја попут трибина, приказа и промоција књига, филмских пројекција, разговора са писцима потврђују да је традиционална књига, као медиј, за сада сигурна.

Овогодишњи почасни гост Сајма књига био је Мароко. „Реч добродошлице коју сајам даје само једном писцу, садржи у себи укоренењу тежњу једног отвореног друштва према другом”, поручио је на отварању марокански писац и историчар Абдулах Мусуф. „Те две карактеристике, отвореност и прихватање, деле и Србија и Мароко. Нема сумње да ће овај сајам бити велика подршка развоју културних веза двеју земаља.” Мароко је прва арапска земља кључар сајма. Отворена књига, симбол манифестације, на крају манифестације предата је Египту.

Као и претходних, обиљем ретких, необичних или потпуно нових издања заблистали су и ове године мали издавачи. Тако смо могли видети Булгаковљево писмо совјетској власти настало у тренутку кад велики писац није имао више

излаза, а које је нагнало ту исту власт да после самоубиства Јесењина, Мајаковског и необичне смрти Горког схвати да јој се не исплати још један такав случај. Ту су и белешке Габријела Гарсије Маркеса с путовања по социјалистичкој Европи у време Варшавског пакта, дневник нама непознате холандске апотекарке која је стигла у Босну током рата деведесетих, радила у апотеци на Палама и оставила вредан запис о рату. Доста је простора одвојено и за дечију књижевност. Најбољи издавачи су „Службени гласник“ и „Прометеј“ из Новог Сада.

И овога пута велики број школараца посетио је сајам. На страну немиле слике редова за куповину књига опскурних особа, деца су куповала и веома озбиљну литературу. А интересовали су се и за озбиљне пратеће догађаје, попут оних који су организовани управо на штанду Медија центра „Одбрана“.

„Ратник” – битка за истину

Следећи вишегодишњу уређивачку политику да објављује до сада необјављивана сведочанства о преломним историјским догађајима, људима, војни издавач је и за овогодишњи наступ на Сајму књига припремио неколико таквих дела. Једно од њих је посебно узбуркало јавност – едиција „Ратник”, седам томова сећања и дневничких белешки о рату за Косово и Метохију 1999. године.

лега Милорад Ђорђевић, генерал у пензији, истакао је на промоцији да је Павковић често морао сам да одлучује: „У немогућим условима, често без упутства или наредбе Врховне команде. Он је наредио да се на време изместе средства и људи, донео правовремену одлуку о мобилизацији, оперативном развоју, блокирању терориста, измештању командног места из Куршумлије...” Вредност тог дела је изузетна, јер Павковић не говори само о својим одлукама већ о свему што се догађало, па и о неким спорним моментима, попут несугласица с МУП-ом, дезертерима, ратним злочинима.

Друга књига едиције је „Битка на Кошарама – сећање учесника 1999”. Реч је, дакле, о збирци сведочења непосредних учесника битке, која тек последњих година добија одговарајуће место у колективном сећању грађана и стручним анализама. Заправо, битка је практично почела још 1998. године кад је група ОВК, која је дејствовала из села Падеж у Албанији, убила шесторицу војника граничара, најављујући оно што ће надаље догађати. Наиме, битка која је почела 9. априла и трајала до 10. јуна 1999, била је стратешки битна за дејства Војске СРЈ. Да су ОВК и поједине бригаде регуларне војске Републике Албаније, уз подршку авијације НАТО-а победиле на том делу наше границе, врло брзо би продрли према Ђаковици и пресекли све линије одбране. То су схватили сви учесници битке, чији су носиоци били, како појаснише генерал Драган Живановић и пуковник Душко Шљиванчанин,

пре свега војници на одслужењу војног рока, а затим и њихове старешине из 53. граничног батаљона, 63. падобранске бригаде и 125. моторизоване бригаде. О изузетној храбрости и упорности да „граница не падне”, како су борци поручивали све време, борби прса у прса, погибији 108 хероја, говоре сведочења у тој књизи.

Трећа представљена књига Медија центра „Одбрана” из едиције „Ратник” била је „Битка за Паштрик”. Тешко проходни Паштрик изнад Ђаковице годинама је био значајан за снабдевање терориста наоружањем. Отуд је тај зборник сећања не само враћање дуга свима који су прошли његов „пакао”, већ и трајни документ после кога ће свака погрешна интерпретација бити све мање могућа. Наиме, копнена инвазија на Југославију се

и ту одвијала уз страховиту подршку Алијанса тегих-бомбардовањем, а браниоци су понављали – „граница неће пасти”.

Генерал у пензији Божидар Делић, командант 549. моторизоване бригаде, рекао је да су припреме за битку биле толико добре да изненађења није ни било: „Велики и моћни обично раде по шаблону, па смо могли да предвидимо њихове поступке. Бригада је још у фебруару раселила сва средства. Јединица је у рату имала око 14.000 бораца. Први напад кренуо је на правцу Горожуп, где је било око 450 наших људи, против четири ешалона терориста.” Генерал Стојан Коњиковац каже да је циљ непријатеља био копнена инвазија: „Најтежи дан био

Идеја је потекла од министра одбране Александра Вулина. Разлог је јасан – 20 година историјске дистанце од рата чије последице и данас осећамо, а чији су актери још увек живи. Тим пре што су руководиоци људи савеза који је бомбардовао Србију одавно објавили своја мемоарска дела, пуна полуинформација. Како је све сажео адмирал Бошко Антић: „Добро је да су написана и објављују се таква сведочанства и историјске чињенице јер ако ми не пишемо о тим догађајима, писаће други уместо нас, а знамо како онда то изгледа.”

Прва књига едиције „Ратник” подељена је у четири тома – ратни дневник генерала Небојше Павковића. Његов ко-

ВОЈСКА НА ФИЛМУ

Од завршетка Другог светског рата филм је пратилац војски и историје. Следећи основне теме сваког дана на Сајму књига, Војнофилмски центар „Застава филм“ приказао је на штанду Медија центра „Одбрана“ десетак филмова о школовању у Војсци, рату, мировним мисијама, војном здравству, образовању, спорту... Гости штанда могли су да прате епизоду из популарне серије „Војници“, кратки филм „Кодекс части“ и документарни запис „Хигијенске навике војника“, као и филмове о српским мировњацима у Централноафричкој Републици и Војној болници у Нишу, школовању на Војној академији „Част је наша имовина“ и пловидби школског брода „Јадран“. Ратом су се бавила два документарца: „Ратна бележница 126. бригаде ВОЈИН“ и „Војска Југославије у одбрани од агресије НАТО-а“. Цивилно-војна сарадња презентована је у два филма: „Помоћ Војске Србије током поплава 2014. године“ и „Операција размештања снага и пружања помоћи цивилним властима у отклањању последица природних катастрофа“, а војни спорт у запису „Петнаест година Војске Србије у CISM-и“.

је 31. мај када су употребили све снаге да остваре циљ, али су наши војници истрајали и остали на својим положајима.”

Последња представљена књига из поменуте едиције је „Приштински корпус – сведочења ратних команданата 1998–1999“. На њеној промоцији говорили су командант корпуса генерал Владимир Лазаревић, генерал Младен Ђирковић, Дарко Танасковић и историчар Миле Бјелајац. Генерал Лазаревић подсетио је да је рат за Косово и Метохију почео 1998. године, те да се 1999. корпус нашао у стратешкој замци: „Тада је почео један од најасиметричнијих ратова до сада вођених, јер је рат с два континента вођен против СРЈ, уз најсавременије наоружање, јаку пропаганду и психолошко ратовање.“ Ипак, сматра генерал Лазаревић, корпус је успео

да изврши задатак – сузбије терористе ОВК, максимално заштити становништво и одбрани територију. Генерал Ђирковић истиче да је војска пред сам напад била враћена на мирнодопску формацију и у касарне, што ју је учинило отвореном метом терориста и НАТО-а: „Стано у покрету, ослоњени на себе, варајући непријатеља и наводећи га на погрешан пут, свели смо губитке на минимум.“

Едиција је изазвала велику пажњу јавности. Различите садржаје на штанду Медија центра „Одбрана“ током сајма пратило је више од три хиљаде поштовалаца војне писане речи.

Против ревизије историје

О недопустивости ревизионизма у историографији било је речи и на једној од трибина које је, као додатне садржаје промоције својих издања, свакодневно организовао Медија центар „Одбрана“.

– Нисмо и нећемо дозволити ревизију историје. Нећемо дозволити да се прекрајањем прошлости оправдавају догађаји из деведесетих у нашој земљи, нити пристати на то да су све жртве исте. Поносни смо на своју историју и нећемо дозволити да нам је други пишу. Зато смо покренули едицију „Ратник“ – изјавио је министар одбране Александар Вулин. Тема трибине на којој је министар одбране учествовао била је историјски ревизионизам – болна и врло слојевита. Остали учесници били су Миле Бјелајац, историчар, академик Дарко Танасковић, а модератор је био Мирослав Тохол, начелник Одељења за издавачку делатност Медија центра „Одбрана“.

Министар Вулин се том приликом осврнуо на ћутање јавности кад су објављени мемоари Рамуша Харадинаја, једног од команданата ОВК, и нагласио какви су све обррти могући уколико се дозволи да лажна тумачења историје превагну. Слична су била излагања и осталих учесника, упозоравајућа и јасна – то се не сме дозволити!

Прошлогодишње учешће Министарства одбране и Војске Србије на највећој смотри писане речи у нашој земљи показало је да има заинтересованих да чују релевантне податке и ставове битне за наш систем одбране, па је Медија центар „Одбрана“ одлучио да и ове године сваки сајамски дан „заокружи“ разговором о појединим темама из области одбране и безбедности.

Говорило се и о Војсци Србије као стубу националног идентитета. Учесници трибине о изградњи таквог идентитета у савременим околностима били су владика славонски Јован (Ђулибрк), реис ул улема Исламске заједнице Србије Сеад Насуфовић, главни капелан Римокатоличке цркве у нашој земљи Горан Аврамов и потпуковник Далибор Денда, војни историчар.

Разговарало се и о „два лица“ Другог светског рата у НДХ – Дијани Будисављевић и Алојзију Степинцу. Такође о дејству осиромашеним уранијумом током агресије НАТО-а 1999. године. Чуо се застрашујући податак да је тада на територију СРЈ изведено 112 удара муницијом с осиромашеним уранијумом, те да је Светска здравствена организација потом врло траљаво испитивала то дејство. О томе су говорили генерал Слободан Петковић, проф. др Бранка Ђуровић и др Мирјана Анђелковић Лукић.

О враћању редовног служења војног рока, теми која последњих месеци интригира нашу јавност, говорили су државни секретар Министарства одбране Александар Живковић, пензионисани генерал Видосав Ковачевић, пуковници Драган Котарлић и Саво Иришковић. Како је та тема својервно промишљање о будућности, Медија центар „Одбрана“ је тога дана промовисао и књигу др Раденка Мутавчића „Одговор за будућност – конструисање безбедносног идентитета“. Реч је о аналитичкој студији о садашњем положају НАТО-а, као и процесу у који је свет ушао – изградњи вишеполарног поретка.

Књиге као путоказ

Седамнаест нових наслова и допуњених издања које је Медија центар „Одбрана“ припремио за Сајам књига 2018. били су у складу с већ препознатљивом уређивачком политиком јединог војног издавача, у чијем су фокусу Велики рат и издавање нових докумената, до сада необјављиваних. Пред читалачком публиком су се тако нашли и мемоари генерала Љубомира Милића о Моравској дивизији другог позива у том рату, кључне за одступање наше војске ка Крфу, као и биографија Јелене Шаулић Бојовић, учитељице и ратнице из Топлич-

ког устанка. Зашто Грчка није могла више да помогне српску војску но што јесте, али и какви су били односи савезника према Солунском фронту из угла њихове блискоисточне политике сведочи књига Александре Пећинар „Српско-грчки дипломатски и савезнички односи“. О историји тог сукоба кроз споменике и меморијале страдалима говори књига Бранка Богдановића „Записано у камену – историја Великог рата на меморијалима“. Вредност тог дела је, пре свега, у томе што је пажљиви хроничар Богдановић успео да утврди веома тачан број страдалих у српској војсци током 1915. године.

Говорећи о нама ближој прошлости, ваља издвојити и књигу „Копнена зона безбедности – пре и после сукоба“ гене-

рала Милосава Симовића, команданта Копнене војске, која се бави процесом успостављања Копнене зоне безбедности, оружаном побуном ОВПБМ 2000–2001. године и њеним циљевима – стварање кризе на територији уже Србије, интернационализација албанског питања у тој зони и довођење страних трупа, као и оним што се после дешавало, када је требало успоставити мир и повратити поверење.

Како се снаћи у ратним условима, под тешким оковима санкција, и помоћи тешко рањенима одговорила је књига „Клопка за гелере“ др Душанке Мандић. „Клопка“ је, наиме, један „мали“ проналазак – магнетна трака, чија је главна функција да извуче металне делове којима је рањено тело и омогући максималан опоравак повређеног. Настала из нужде током рата, трака се одлично показала. На промоцији тог издања Медија центра „Одбрана“ били су људи којима је том методом извађено више десетина гелера из тела.

Овогодишња сајамска смотра била је прилика да војни издавач исправи и једну неправду – према болничаркама и болничарима, чија је професија одавно запостављена. Историјат те професије код нас обрађен је у књизи „Историја сестринства у Србији“ Станојке Копривице Ковачевић. Дело је својервна историја друштва из угла данас маргинализоване професије. ■

Милена МИЛЕТИЋ
Снимили фото-репортери „Одбране“